

SAMORZĄD

TYGODNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO

PRENUMERATA ROCZNA
30 ZŁOTYCH.

OD 6 EGZEMPLARZY 25 ZŁ.

NUMER POJEDYŃCZY 60 GROSZY.

KONTO CZEKOWE W P. K. O. 52.020

REDAKCJA I ADMINISTRACJA
WARSZAWA,
MARSZAŁKOWSKA 81 a

TELEFONY: REDAKCJI 9-66-06.
ADMINISTRACJI 9-61-92.

Redakcja rękopisów nadesłanych
nie zwraca.

Ceny ogłoszeń: Strona w tekście: 350 zł.—¹/₂ str
175 zł.—¹/₄ str. 87 zł 50 gr. Poza tekstem za str.
250 zł. — ¹/₂ str. 125 zł., ¹/₄ str. 62 zł. 50 gr.
Publikacje bilansów o 50%⁰/₀ drożej. Ogłoszenia
instytucji komunalnych (dostarczone bezpośrednio do
Administracji) za str. 120 zł. ¹/₂ str.
60 zł. — ¹/₄ str. 30 zł.

Redaktor — Dr. Maurycy Zdzisław Jaroszyński.

ROK XVI.

WARSZAWA; 10 CZERWCA 1934 r.

Nr. 23

TREŚĆ Nr. 23. Zadania kinematografów samorządowych — Z. Hartleb-Wojciechowska. Nowe prawodawstwo drogowe w Niemczech — M. Wł. Nestorowicz. Bank Gospodarstwa Krajowego w 1933 roku — E.s. Przegląd orzecznictwa. Sprawy bieżące. Wiadomości gospodarcze. Poradnik. Wydawnictwa nadesłane.

Zadania Kinematografów samorządowych

W Dzienniku Ustaw z dn. 30 kwietnia b. r. Nr. 36 została ogłoszona ustawa z dn. 30 marca 1934 r. o filmach i ich wyświetlaniu. Jest to pierwsza w Polsce ustawa, regulująca kwestję produkcji i wyświetlania filmów. W chwili obecnej kinematografia jest jednym z ważnych czynników zarówno kulturalno-społecznych, jak i gospodarczych; niedawno ogłoszona ustawa sankcjonuje faktyczny stan rzeczy, podnosząc w artykule 6-tym kinematografię do godności „czynnika, służącego kulturze państwowej, społecznej i artystycznej“.

Film jest obecnie najbardziej popularną formą sztuki. Mieszkaniec większych miast bywa przeciętnie około 9 razy w roku w kinie, przyczem bardzo znaczny jest odsetek tych, którzy chodzą do kina przynajmniej raz na tydzień, a także i częściej. Dla szerokich mas film spełnia pozornie rolę tylko przyjemności. W rzeczywistości jest on nieraz jedynym źródłem kształcenia kulturalnego i wiadomości z najrozmaitszych dziedzin życia i wiedzy, przyczem forma filmu zdaje się dawać wszelkie gwarancje bardzo skutecznego oddziaływania na widza. Film bowiem może bardziej zrozumiale i wiarygodnie przemawiać do przeciętnego widza, niż przeczytany opis czy nawet wysłuchany wykład.

Z tego też względu strona „wewnętrzna“ filmu, t. j. to, co film przedstawia czy też „przemycia“ widzowi ma bardzo istotne znaczenie społeczne. Może być rzeczą niepokojącą, gdy film, w poszukiwaniu łatwej sensacji, obiera sobie za osnowę wypadki czy sytuacje, z tych czy innych względów szkodliwe społecznie; niemniej jednakże jest rzeczą pożałowania godną, gdy film nie wykorzystuje tego bogactwa właściwych sobie atutów, aby oddziaływać na widza pozytywnie, kształcąc jego odczuwanie, wzbogacając jego wiedzę o świecie czy rozwijając jego smak estetyczny.

Czy film wogóle, a film polski w szczególności,

spełnia te zadania? Czy wykorzystuje swoje możliwości kulturalne?

Odpowiedź na te pytania nie nasuwa, zdaje się, nikomu wątpliwości: nie, film wogóle, film polski w szczególności, zadań tych nie spełnia, gdyż ich sobie naogół nie stawia. Produkcja filmowa jest przemysłem, wymagającym dość dużych kapitałów. Kapitał szuka zysku. Film szuka zysku — i, naogół biorąc, niczego więcej. Przedsiębiorca prywatny nie znajduje żadnego interesu w tem, aby publiczność wychowywać, kształcąc jej poczucie estetyczne, czy narzucając jej z własną stratą mało popularne filmy oświatowe - kulturalne. Inicjatywa prywatna idzie tutaj zawsze za potrzebami mas, lecz potrzeb tych nie kształtuje pod kątem widzenia celów ogólniejszych — spełnia więc rolę utrwalania pewnego stanu pojęć i potrzeb, lecz nie ich podnoszenia i kształcenia. Roli tej podjąć się może tylko inicjatywa społeczna.

W zagadnieniu kinematografji należy rozróżnić dwa momenty: produkcję filmów i ich wyświetlanie. Jeśli chodzi o produkcję filmów znajduje się ona w Polsce jeszcze ciągle w początkowej fazie rozwoju. Filmy wyprodukowane w kraju osiągnęły w najwyższym momencie swego rozwoju, w roku 1929, zaledwie 20,9% ogólnej liczby filmów, poddanych w Polsce ocenianiu. Już w następnych latach produkcja polska spadła do 18,6% w roku 1931 i 17,3% (w roku 1932). Widzimy więc, że polski rynek filmowy zalany jest produkcją obcą, głównie amerykańską, stanowiącą około 60% ogólnej liczby filmów. Z tego też względu znaczenie produkcji krajowej w zagadnieniu kinematografji w Polsce dotychczas jest drugorzędne. Inicjatywa społeczna nie odgrywa tutaj żadnej roli, ponieważ całokształt tej produkcji znajduje się w rękach prywatnych.

Z kolei zajmujemy się scharakteryzowaniem drugiej strony zagadnienia: wyświetlaniem filmów.

Pod względem treści filmy, wyświetlane w Polsce, przedstawiają się następująco ¹⁾:

R O K	Produkcja polska			Produkcja zagraniczna		
	ogółem	w t e m		ogółem	w t e m	
		naukowa	krajoznawcza		naukowa	krajoznawcza
1930	216	4	15	1171	24	10
1931	198	7	24	880	25	34
1932	146	2	25	696	13	58

Zarówno w filmach krajowych jak i sprowadzanych z zagranicy, liczba filmów o charakterze naukowym i krajoznawczym jest znikoma, stanowiąc około 10% ogólnej liczby wyświetlanych filmów, zaś zaledwie około 5% ich metrażu. Jest rzeczą widoczną, że przy obecnym stanie kultury filmowej wyświetlanie filmów o charakterze oświatowym nie gwarantuje większych dochodów kasowych, nie można więc tutaj oczekiwać jakiejś zmiany na lepsze. W tej dziedzinie bowiem ma się do czynienia z pewnym zjawiskiem odwracalnym: nietylko właściciele kin sprowadzają takie filmy, o jakich wiedzą, że publiczność na nie najchętniej chodzi, ale i publiczność zaczyna najchętniej chodzić na taki rodzaj filmu, do jakiego ją przyzwyczajono. Nie można więc oczekiwać tego, aby to błędne koło mogło zostać rozerwane z inicjatywy prywatnych przedsiębiorców filmowych w Polsce. Inicjatywy tej natomiast można i należy oczekiwać od odpowiednich instytucji społecznych, przede wszystkim samorządowych, jako, naszym zdaniem, najbardziej tutaj powołanych. Zorientujmy się więc, czem samorzady, w porównaniu z właścicielami prywatnymi, w dziedzinie kinematografji rozporządzają i co na tem polu mogą zdziałać.

Podajemy niżej zestawienie statystyczne, ilustrujące rozwój kinematografów w Polsce według właścicieli:

R O K	K i n e m a t o g r a f y				
	ogółem	w t e m			
		prywatne	%	samorządowe	%
1923	428	318	74,3	9	2,1
1925	426	324	76,0	8	1,9
1926	510	353	69,3	14	2,7
1931	757	480	63,4	17	2,2

Na podstawie powyższych danych widzimy, że istnieje ciągle i to dość znaczny wzrost liczby kinematografów w Polsce. Największa ilość, bo około 70% kinematografów, znajduje się w rękach pry-

watnych, kina samorządowe stanowią zaledwie około 2% ogólnej liczby, pozostała część — to kinematografy wojskowe i instytucji społecznych. Musimy jednak stwierdzić, że liczba kin samorządowych ma tendencję ciągłego wzrostu.

Jeśli chodzi o rozmieszczenie terytorjalne kinematografów samorządowych, przedstawia się ono w roku 1931 następująco:

M st. Warszawa	2	Woj. wołyńskie	2
Woj. warszawskie	1	„ poznańskie	—
„ łódzkie	2	„ pomorskie	—
„ kieleckie	1	„ śląskie	3
„ lubelskie	3	„ krakowskie	1
„ białostockie	—	„ lwowskie	—
„ wileńskie	1	„ stanisławow.	—
„ rówogrodzkie	1	„ tarnopolskie	—
„ poleskie	—		

Zupełnie pozbawione są kin samorządowych województwa poznańskie i pomorskie, gdzie również jest bardzo mało kinematografów, utrzymywanych przez organizacje społeczne. W tych dwóch województwach niemal 100% kin znajduje się więc w rękach prywatnych. Nieco lepiej przedstawia się ta sprawa w województwach południowych, gdzie, poza województwem krakowskim, niema wcale kin samorządowych, lecz istnieje dość znaczny procent kinematografów, utrzymywanych przez instytucje społeczne.

Charakterystyka kinematografów samorządowych pod względem ich pojemności przedstawia się następująco: przeciętna pojemność ogólnej liczby kin w roku 1931 wynosiła 341 miejsc, pojemność zaś kinematografów samorządowych wahała się w tym okresie od 200 do 1110 miejsc, dając przeciętną 523 miejsca. Widzimy więc, że kina samorządowe są jednostkami dosyć dużymi.

Cechą, charakteryzującą aktywność kinematografu, jest liczba dni widowiskowych. Kina samorządowe czynne są przeważnie 7 dni w tygodniu, do wyjątków należą kina czynne mniejszą liczbę dni. W kinach samorządowych niema tendencji, dosyć częściej w kinach prywatnych, szczególnie w mniejszych miejscowościach, do zmniejszania w sezonie letnim liczby dni widowiskowych oraz liczby seansów w ciągu dnia.

Nie rozporządzamy, niestety, danymi o frekwencji w kinematografach samorządowych, jak również o rodzajach wyświetlanych filmów, gdyż danych tych Główny Urząd Statystyczny nie opracowuje w relacji z właścicielem kinematografu. Ponieważ nieuwzględnienie powyższych danych utrudniłoby znacznie zorientowanie się w ogólnej działalności kin samorządowych, oprzemy się tutaj na sprawozdaniach poszczególnych zarządów miast (Warszawa, Wilno, Łódź), traktując te dane, jako miarodajne dla większości kin samorządowych.

Ze sprawozdań tych dowiadujemy się, że kina samorządowe urządzą specjalne seanse naukowe dla młodzieży szkolnej, a również, w święta i dni przedświąteczne, dla dorosłych; bardzo starannie pod względem artystycznym dobierają programy rozrywkowe; między seansami rozrywkowymi starają się niejako „przemycić“ wstawki o charakterze

1) Dane, któreimi posługujemy się w niniejszym artykule, zostały zaczerpnięte z wydawnictwa Głównego Urzędu Statystycznego — Statystyka Polski, Serja C, Zeszyt 3 „Statystyka życia umysłowego i kulturalnego“.

popularno - naukowym, czy krajoznawczym. Kinematografy samorządowe kładą duży nacisk na organizowanie specjalnych seansów dla dzieci i młodzieży. Kwestja ta jest dlatego może specjalnie ważną, że kinematografy prywatne naogół nie uwzględniają potrzeb dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, a t. zw. filmy „dla młodzieży dozwolone“ nie zawsze są dla tej młodzieży pożyteczną rozrywką. Wszyscy, stykający się z dziećmi, wiedzą, jakim wielkiem przeżyciem dla dziecka jest odpowiedni film i jak wielką rolę wychowawczo - naukową może on odgrywać. Można to więc poczytać za wielką zasługę kinematografów samorządowych, że kwestję tę należycie doceniają.

Ważnym, z punktu widzenia społecznego, czynnikiem jest cena biletu do kina. Kino, będąc rozrywką o wiele tańszą od teatru czy koncertu, dla wielu ludzi jest jeszcze zbyt drogie. Kinematografy samorządowe są naogół w stosunku do innych kin tańsze, albo wręcz bezpłatne (młodzież szkół powszechnych, żołnierze). Naprzykład kinematograf miejski w Warszawie organizuje pokazy filmowe o charakterze popularno - naukowym, na które bilet kosztuje 20 gr. Pokazy te odbywają się przy niemal w 100% napełnionej sali.

Reasumując powyższe uwagi, należy stwierdzić, że kinematografy samorządowe prowadzą w dziedzinie programów filmowych pewną politykę oświatowo - kulturalną, co stanowi ich główną i bezsporną wartość w stosunku do kin prywatnych.

Już ten pobieżny rzut oka na działalność niektórych kinematografów samorządowych pozwoli zdać sobie sprawę z doniosłości zagadnienia kinematografji w całokształcie polityki oświatowo - kulturalnej samorządów. Z tego też względu nietylko uważamy, że samorządy są specjalnie powołane do prowadzenia kinematografów o celach kulturalnych i oświatowych, ale również uważamy, że prowadzenie takich kin, naturalnie w granicach rzeczowych możliwości, jest jednym z ważnych obowiązków, jakie stoją przed samorządami. Nie sądzimy zresztą, aby minimalna liczba kinematografów samorządowych (2%) była spowodowana tylko ciężkimi warunkami finansowymi, w jakich znajdują się związki samorządowe. Pomimo bowiem trudnych warunków gospo-

darczych liczba np. utrzymywanych przez samorząd teatrów stanowi 16% (rok 1933) ogólnej liczby teatrów w Polsce, pomimo, że utrzymywanie teatru jest kosztowne i z reguły deficytowe, podczas gdy kinematograf jest przedsiębiorstwem o wiele tańszym w eksploatacji i, co ważniejsze, niezawsze deficytowem. Mamy na to szereg przykładów: kinematograf miejski w Warszawie, na szeroką skalę prowadzący działalność kulturalno - oświatową, wydający wiele bezpłatnych i bardzo tanich biletów, nie wykazuje właściwie strat: deficyt w r. 1931/32 w wysokości ok. 92,3 tys. zł. dla gospodarki miejskiej jest tylko pozorny, ponieważ kinematograf ten wpłacił teatrom miejskim 100 tys. zł. tytułem komornego oraz kasie miejskiej 114,3 tys. zł. tytułem podatku widowiskowego. Kinematograf miejski w Wilnie dawał w latach 1926 do 1930 stale zyski, dopiero w latach ostatnich, częściowo z powodu konkurencji kin dźwiękowych, częściowo z powodu nałożenia podatku miejskiego od widowisk, wykazuje nieznaczny deficyt. Kinematografy miejskie w Łucku i w Białej w r. 1931/32 wykazują zyski. Zestawienie tych danych z jedną tylko pozycją, dotyczącą teatrów miejskich w Warszawie, które w r. 1931/32 wykazały deficyt w wysokości 3.847,8 tys. zł., jest aż nadto wymowne. Zresztą kwestja działalności samorządów w zakresie prowadzenia teatrów nasuwa się tutaj nietylko ze względów budżetowych. Bilety do teatrów, nawet suto subsydjowanych przez samorządy czy państwo, dla szerokich mas są za drogie. Z drugiej strony, gdyby nawet ceny ich były równoważne cenom biletów kinowych, wątpliwem jest, czy teatry stałyby się konkurentem dla kinematografów. Zdaje się być widocznem, że szerokim masom teatr dzisiaj nie odpowiada. Z faktem tym, niezależnie od jego oceny, polityka społeczno - kulturalna musi się liczyć — szczególnie gdy polityka ta stawia sobie za zadanie podnoszenie kultury mas.

Kinematografja może i powinna stać się ważnym czynnikiem w działalności kulturalno - oświatowej samorządów. Zadania, które w związku z tem stają przed samorządami, oczekują na realizację.

Zofja Hartleb-Wojciechowska.

Nowe prawodawstwo drogowe w Niemczech

Od roku widzimy w gospodarce drogowej w Niemczech niezwykle posunięcia; za kilka lat zobaczymy niezwykle skutki tych posunięć.

W jednej z pierwszych swoich mów programowych Hitler wyraził się, że gospodarka drogowa w Niemczech należy do najważniejszych zagadnień gospodarki społecznej, którem Niemcy muszą się zająć niezwłocznie.

Za słowami poszły czyny.

Ustawa o zwalczaniu bezrobocia z dnia 1 czerwca 1933 r. przewiduje organizację na wielką skalę robót drogowych i udzielanie na ten cel kredytów w postaci zapomóg i pożyczek.

W kilka tygodni potem została wydana ustawa

z dnia 27 czerwca 1933 r. o utworzeniu państwowego przedsiębiorstwa budowy i eksploatacji specjalnych dróg samochodowych, przeznaczonych wyłącznie dla ruchu samochodowego.

Drogi te, których prototyp powstał we Włoszech i otrzymał w potocznych rozmowach włoską nazwę „autostrad“, a które w Niemczech nazywane są „Reichsautobahnen“ lub „Kraftfahrbahnen“, tem różnią się od innych dróg dostępnych dla ruchu samochodowego, że przeznaczone są wyłącznie dla ruchu samochodowego i w zupełności izolowane od ruchu konnego. Wjazdy na takie drogi są urządzone tylko w pewnych miejscach, gdzie pobierana jest specjalna opłata za przejazd, zależna od odległości. Skrzyżo-

wania z innymi drogami i kolejami są urządzane obowiązkowo w różnych poziomach; trasowane są tak, że pomijają osiedla, mają kierunki możliwie proste, łuki o dużych promieniach, szerokość jezdni znaczną, nie mniejszą niż 8 m.; na niektórych drogach Niemcy stosują nawet dwie niezależne od siebie jezdnie szerokości po 8 — 10 m., oddzielone pasem kilkometrowej szerokości, obsadzonym drzewami. Drogi te trasowane są nie wzdłuż istniejących dróg a prawie wyłącznie w kierunkach zupełnie nowych, wskutek czego zachodzi potrzeba wywłaszczenia dość szerokich pasów gruntów, dochodzących do kilkudziesięciu metrów szerokości.

Na mocy ustawy z dnia 27 czerwca 1933 r. państwowe koleje niemieckie, jako przedsiębiorstwo państwowe, upoważnione zostało do utworzenia dodatkowego przedsiębiorstwa budowy i eksploatacji państwowych dróg samochodowych (Reichsautobahnen).

Państwo sprawuje nadzór nad tym przedsiębiorstwem i nadaje kierunek ogólny za pośrednictwem generalnego inspektora do spraw drogowych (General Inspektor für das deutsche Strassenwesen); urząd ten kreowany został na podstawie ustawy i wyposażony w daleko idącą samodzielność, co dowodzi, jaką wagę przypisuje Hitler gospodarce drogowej: generalny inspektor drogowy jest podporządkowany bezpośrednio kanclerzowi i nie jest zależny od żadnego ministra.

Za korzystanie z dróg samochodowych przedsiębiorstwo ma prawo pobierania opłat, których wysokość oznacza Ministerstwo Komunikacji; ma ono również prawo wywłaszczenia nieruchomości, potrzebnych dla budowy dróg samochodowych.

Generalny inspektor zatwierdza ostatecznie wszelkie projekty dotyczące budowy i eksploatacji dróg samochodowych i oprócz tego czuwa nad programami gospodarki drogowej poszczególnych kra-

jów Rzeszy Niemieckiej, prowincyj pruskich i samorządów oraz nad jednolitością ich polityki drogowej; ma on prawo decydującego sprzeciwu, gdy zamierzenia tych instytucyj mogą szkodzić rozwojowi przedsiębiorstwa budowy i eksploatacji dróg samochodowych.

Na zasadzie rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy, wydanego już 7 sierpnia 1933 r. zorganizowane zostało przedsiębiorstwo budowy i eksploatacji dróg samochodowych w Niemczech; utworzona została rada i zarząd przedsiębiorstwa; prezesem rady i jednocześnie zarządu wyznaczony został generalny dyrektor przedsiębiorstwa państwowych kolei niemieckich.

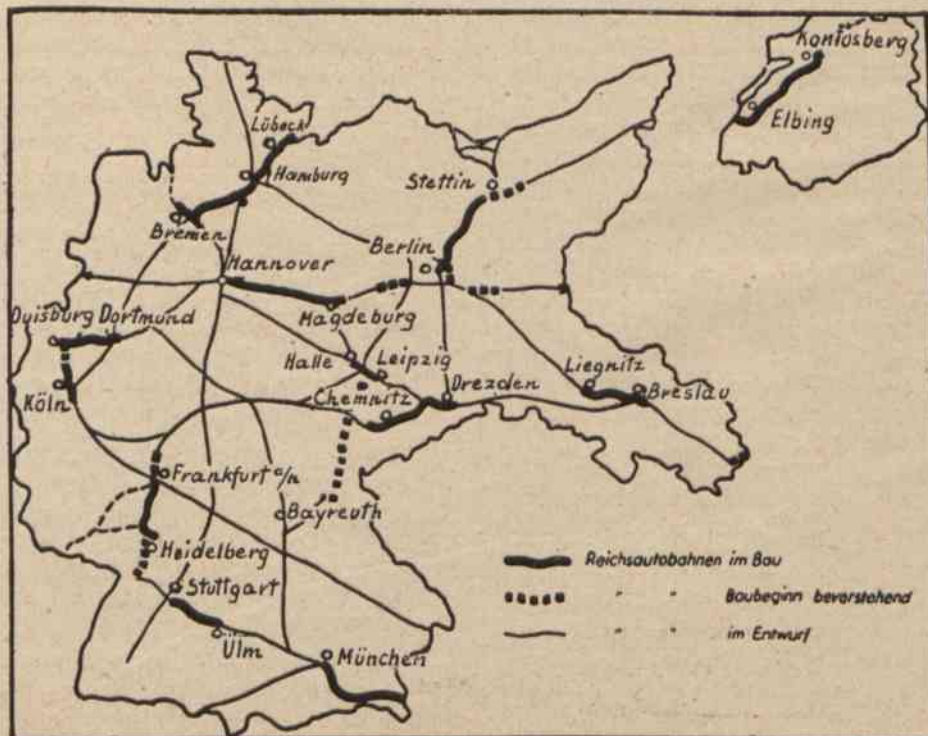
Prowadzenie przedsiębiorstwa oparte jest na zasadach handlowych. Kapitał zakładowy wynosi 50 milionów marek niemieckich. Pożyczki zaciągane są w porozumieniu z rządem i zarządem przedsiębiorstwa niemieckich kolei państwowych.

Aparat administracyjny nowego przedsiębiorstwa ma być rekrutowany przede wszystkim z pomiędzy funkcjonariuszów przedsiębiorstwa państwowych kolei niemieckich, z wyjątkiem kierowniczego i pomocniczego personelu fachowego do budowy i utrzymania dróg samochodowych.

Program budowy dróg samochodowych przewiduje budowę przeszło 5000 km. dróg samochodowych.

Nie upłynął jeszcze rok od czasu wydania ustawy, a już jest w budowie przeszło 1000 km. dróg samochodowych. Tempo budowy ma być jeszcze przyspieszone, jak to wypływa z mów Hitlera. W roku bieżącym na budowę dróg samochodowych ma być wydane 600 — 700 milionów marek.

Mapa obecnego stanu robót daje pojęcie o zamierzeniach niemieckich w tej dziedzinie i o stanie wykonania.

Mapa stanu budowy dróg samochodowych w Niemczech (Nr. 7 34 r. czasopisma „Verkehrstechnik“).

Jak widać z mapy zamierzona jest budowa kilku wielkich dróg, które będą biegly równolegle do głównych szlaków kolejowych: niemcy nie liczą się z konkurencją autostrad z kolejami, a liczą się z życiem i stosunkami, jakie wytworzyła lokomocja samochodowa; nie hamują sztucznie tego środka komunikacji, a przeciwnie, pomagają jego rozwojowi.

Polskę interesować będą przedewszystkiem trzy drogi: 1) Szczecin — Gdańsk — Królewiec (poprzez woj. Pomorskie?), 2) z Berlina przez Kostrzyn do granicy Polski (w kierunku na Poznań i Warszawę) i 3) z Wrocławia do Bytomia (w kierunku Katowic i Krakowa).

Z tempa robót wciąż przyspieszanego widzimy, że, o ile na drodze nie staną jakie nadzwyczajne przeszkody, sieć niemieckich dróg samochodowych wybudowana będzie w ciągu 4 — 5 lat. Wydanie ustawy o utworzeniu państwowego przedsiębiorstwa budowy dróg samochodowych i zorganizowanie tego wielkiego dzieła nie wyczerpuje działalności Hitlera na polu gospodarki drogowej.

Drugim ważnym pociągnięciem w tej dziedzinie było wydanie ustawy z dnia 26 marca 1934 r. o tymczasowym uregulowaniu gospodarki i administracji drogowej.

Ustawa ta bardzo krótka i zwięzła (tylko 14 krótkich §§-ów) kardynalnie zmienia dotychczasowy stan rzeczy w dziedzinie gospodarki drogowej.

Dotychczasowe ustawodawstwo drogowe niemieckie tworzyło się z biegiem czasu oddzielnie w każdym kraju Rzeszy Niemieckiej. Dziedzina gospodarki drogowej należała do spraw wewnętrznych każdego kraju Rzeszy; w Prusach każda prowincja posiadała odrębne ustawodawstwo drogowe; stąd widzimy w ustawodawstwie drogowym niemieckim nadzwyczajną pstrą mozaikę ustaw i przepisów, dotyczących administracji i finansów drogowych.

Administracja drogowa rozproszona jest pomiędzy ogromną ilość instytucyj, które zarządzają drogami; instytucyj tych jest około 64.000!

A mianowicie:

Państwowych i prowincjonalnych zarządów dróg	34
Powiatowych zarządów dróg	678
Gminnych zarządów dróg (gminy liczące do 2000 mieszk.)	60126
Gminnych zarządów dróg (gminy liczące od 2000 do 5000 mieszk.)	2249
Miejskich zarządów dróg (miasta liczące od 5000 do 20.000 mieszk.)	920
Miejskich zarządów dróg (miasta liczące ponad 20.000 mieszk.)	261

Wiele z pomiędzy wyliczonych instytucyj zarządza drogami, które mają znaczenie wyłącznie miejscowe na terenie jednej gminy. Nowa ustawa dróg takich nie dotyczy i jedynie dotyczy dróg mających znaczenie komunikacyjne dla sąsiednich osiedli.

Dotychczas istniejący podział dróg na kategorie w każdym kraju Rzeszy nie odpowiadał obecnym warunkom, gdyż był ustalony bardzo dawno i w ostatnich czasach nie był poddawany rewizji. Zasady administracji drogowej w poszczególnych krajach Rzeszy i w poszczególnych prowincjach pruskich

nadzwyczajnie różnią się pomiędzy sobą; w jednej prowincji pruskiej istnieją odrębne zarządy dróg prowincjonalnych i odrębne dla dróg powiatowych, w innej wszystkie drogi przekazane zostały do administracji samorządom powiatowym; w jednych krajach Rzeszy istnieje kategoria dróg państwowych, w drugich jej niema; w jednych krajach istnieje kategoria dróg powiatowych, w innych jej niema. Jeszcze więcej zróżniczkowany jest sposób finansowania dróg poszczególnych kategorii i stopień finansowania gospodarki drogowej.

Dalej, poszczególne kraje różnią się znacznie nie tylko rodzajem administracji drogowej, ale i doniosłością zadań gospodarki drogowej.

Wreszcie liczne zarządy drogowe, a zwłaszcza powiatowe, w swojej działalności były zupełnie samodzielne i stąd płynęła zupełnie nieskoordynowana działalność poszczególnych zarządów drogowych; stąd wpływały nierówne wyniki gospodarki drogowej.

Już w ustawie z dnia 27.VI.33 r. o utworzeniu przedsiębiorstwa państwowych dróg samochodowych jeden z artykułów tej ustawy nadaje nowokreowanemu Generalnemu inspektorowi drogowemu prawo żądania od zarządów drogowych poszczególnych krajów Rzeszy i prowincyj pruskich i t. p. przedstawiania mu planów budowy i przebudowy dróg.

Rozporządzenie wykonawcze do powyższej ustawy nadaje Generalnemu inspektorowi drogowemu prawo wydawania przepisów o budowie i przebudowie dróg publicznych i obowiązek czuwania nad przestrzeganiem tych przepisów.

Te uprawnienia nie usuwały jednak niejedności zasad gospodarki drogowej. W dążeniu z jednej strony ze względów politycznych do ścisłego zespolenia poszczególnych części składowych Rzeszy, a z drugiej strony do ujednostajnienia gospodarki drogowej, wydana została wspomniana wyżej ustawa z dnia 26.III.34 r. o tymczasowym uregulowaniu gospodarki i administracji drogowej.

Nowy podział dróg według ich znaczenia komunikacyjnego przewiduje cztery kategorie dróg:

1. *Drogi samochodowe* (Kraftfahrbahnen) powstałe na zasadzie ustawy z dnia 27.VI.1933 r. o utworzeniu państwowego przedsiębiorstwa dróg samochodowych.
2. *Drogi państwowe* (Reichsstrassen).
3. *Drogi krajowe I kategorii*. (Landstrassen I Ordnung).
4. *Drogi krajowe II kategorii* (Landstrassen II Ordnung).

Decyzji Generalnego Inspektora drogowego zastrzeżone jest zaliczenie dróg do poszczególnych kategorii. Widzimy tu ogromne uprawnienia Generalnego Inspektora drogowego, który decyzją swoją może np. zaliczać drogi do kategorii dróg państwowych i przez to nakładać poważne i stałe zobowiązania na Skarb Państwa.

Koszty budowy, utrzymania lub przebudowy dróg ponoszą bądź Skarb Rzeszy, bądź skarb poszczególnego kraju lub instytucyj samorządowych na zasadach następujących:

1. *Drogi państwowe* są budowane i utrzymywane przez Skarb Rzeszy.

Zaznaczyć należy, że na terenie całych Niemiec przed wprowadzeniem nowej ustawy było około 65.500 km. dróg państwowych i prowincjonalnych pruskich, w tej liczbie bruków ulepszonych i nawierzchni betonowych 15,8%, nawierzchni bitumicznych typu ciężkiego i półciężkiego około 14,2%, nawierzchni bitumowanych powierzchniowo 40,5% i tylko 29,5% zwykłych nawierzchni dróg bitych. Gdyby cała ta sieć została uznana według nowej ustawy za sieć dróg państwowych, spowodowałoby to roczne obciążenie Skarbu Państwa niemieckiego sumą nie mniejszą niż ok. 650 milionów marek niemieckich w przypuszczeniu, że o przeciętny roczny wydatek na utrzymanie i konieczną przebudowę lub renowację nawierzchni wyniesie 10.000 marek na 1 km. bieżący.

2. *Koszty budowy i utrzymania dróg krajowych I kategorii* ponoszą poszczególne kraje Rzeszy lub poszczególne prowincje pruskie. Odcinki dróg przechodzących przez osiedla o ludności większej niż 6.000 mieszkańców, są budowane i utrzymywane w granicach osiedli przez zarządy komunalne tych osiedli.

3. Co do dróg *krajowych II kategorii*, generalny Inspektor drogowy w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Skarbu określa, jakie instytucje ponosić będą koszty budowy i utrzymania tych dróg.

Administracja drogowa przedstawiać się będzie — według postanowień nowej ustawy — w sposób następujący:

Drogami państwowymi zarządza Generalny Inspektor Drogowy, posługując się w tym celu urzędami krajowymi, a na terenie Prus — prowincjonalnymi: obowiązane są one wykonywać polecenia i wskazówki Generalnego Inspektora Drogowego i dawać mu do dyspozycji odpowiedni personel techniczny. Kierowniczy personel techniczny drogowy poszczególnych krajów i pruskich prowincyj ma być powoływany w porozumieniu z generalnym inspektorem drogowym.

Jeżeli na drodze państwowej są odcinki przechodzące przez osiedla, które winny być utrzymywane na koszt tych osiedli, decyzję o potrzebie wydatków wydaje generalny Inspektor drogowy w porozumieniu z władzami nadzorcami związków samorządowych;

na wniosek generalnego Inspektora odpowiednie władze zabezpieczają w preliminarzach odpowiednie kredyty.

Drogami krajowymi I kategorii na zasadzie postanowień nowej ustawy zarządzać mają poszczególne kraje Rzeszy i prowincje pruskie przy pomocy własnych urzędów. Nadzór nad tym zarządem sprawuje generalny Inspektor drogowy i wydaje potrzebne w tej materji zarządzenia. Plany gospodarki drogowej na drogach krajowych I kategorii wymagają aprobaty Generalnego Inspektora.

Nadzór techniczny nad gospodarką na drogach krajowych II kategorii należy do Generalnego Inspektora drogowego.

Wreszcie na Generalnego Inspektora drogowego nałożony został obowiązek ogólnego nadzoru nad całokształtem gospodarki drogowej oraz nad wykonywaniem przepisów porządkowych (policji drogowej); wykonywa on te obowiązki przy pomocy organów administracyjnych.

Ustawa z dnia 26.III.1934 r. weszła w życie z dniem 1.IV.1934 r.; ma ona charakter ramowy i przedewszystkiem organizacyjny i wymaga uzupełnienia przez wydanie szeregu ustaw i zarządzeń, zwłaszcza w dziedzinie finansowej.

W gospodarce drogowej Niemiec sprowadzi ona głębokie zmiany: wprowadza jednolite zasady na całym terenie Rzeszy, przystosowane do nowych warunków ruchu na drogach i do znaczenia, jakiego drogi nabrały z powodu rozwoju ruchu samochodowego, wyodrębnia gospodarkę drogową z zakamarków różnych Ministerstw i Generalnemu Inspektorowi drogowemu daje dużą autonomję i uprawnienia ministra; wprowadza obowiązek utrzymywania przez Skarb Rzeszy dróg państwowych, pozatem pozbawia gospodarkę drogową zaściankowości, którą zawsze odznaczały się poszczególne kraje. Jest rzeczą ciekawą, że ustawa niemiecka z dnia 26.III.1934 r. w ogólnych jej zasadach przypomina polską ustawę o budowie i utrzymaniu dróg z dnia 10.XII.1920 r.

Widzimy więc w gospodarce drogowej w Niemczech Hitlerowskich przewrót i tempo, jakiego dotąd nie było w żadnym z państw europejskich. Gospodarka drogowa w Niemczech wypłynęła na poczesne miejsce, jakie się jej słuszenie należy w gospodarce społecznej.

M. Wł. Nestorowicz.

Bank Gospodarstwa Krajowego w 1933 r.

Ogłoszone ostatnio drukiem sprawozdanie Banku Gospodarstwa Krajowego za r. 1933 *) podkreśla w części ogólnej zmniejszenie natężenia przesielenia gospodarczego, z drugiej strony podkreśla trudności rozwikłania sytuacji, leżące w zagadnieniu długów międzynarodowych i międzynarodowego obiegu kapitałów. Odnośnie stosunków Polski sprawozdanie słuszenie podnosi wartość procesu przystosowywania

się życia gospodarczego do nowych warunków wytworzonych kryzysem. Przy ocenie gospodarczej działalności Rządu, szczególną uwagę zwraca sprawozdanie na politykę walutową, daleką od eksperymentowania, a zmierzającą do utrzymania stałości pieniądza, pobudzanie ruchu inwestycyjnego, celem wzmocnienia obrotu (w miarę środków na roboty publiczne) oraz najważniejszy wysiłek Rządu, skierowany na zmniejszenie kosztów obsługi długów. To ostatnie zagadnienie rozwiązano przez ustawę konwersyjną z grudnia 1933 r., ustawodawstwo o urzędach rozjemczych,

*) Sprawozdanie Banku Gospodarstwa Krajowego za r. 1933. Warszawa, 1934. Str. 77.

ustawę o niższe oprocentowania długów hipotecznych i utworzenie Banku Akceptacyjnego. Ulgi obliczone przez Ministerstwo Skarbu na 250 milionów złotych rocznie przypadły w udziale zwłaszcza rolnictwu (około 200 milionów złotych, czyli 40% poprzednich ciężarów).

Oczywiście działalność Rządu w kierunku zmniejszenia obciążenia z tytułu obsługi długów wyrzucić musiała wpływ na rynek kapitałowy, i to wpływ w pierwszej swej fazie hamujący. Mimo ujemne wpływy, stan operacji Banku Gospodarstwa Krajowego nie uległ w 1933 r. poważniejszemu zmianom. Ogólna suma operacji utrzymała się na poziomie z końca 1932 r. i nawet wykazała pewien wzrost. Szczególnie wzrosły w 1933 r. obroty Banku, bo o 2,3 miljarda zł., osiągając cyfrę 15,3 miljarda zł. Wzrosły także sumy bilansowe. Stan sum bilansowych za poszczególne lata przedstawia się następująco:

Rok	Suma bilansowa	Wskaźnik wzrostu (1924 = 100)
1924	283.359.067,74	100
1925	773.942.219,60	273
1926	920.159.796,19	325
1927	1.425.215.415,23	503
1928	1.715.360.386,48	605
1929	1.830.839.331,48	646
1930	2.151.261.194,73	759
1931	2.183.365.643,07	771
1932	2.160.495.781,91	763
1933	2.166.633.629,42	765

Jak z powyższych cyfr wynika, suma bilansowa Banku Gospodarstwa Krajowego uległa w 1932 r. znacznemu spadkowi. Rok 1933 wykazał znów wzrost.

Działalność Banku Gospodarstwa Krajowego ze względu na charakter dokonywanych operacji podzielić należy na 3 zasadnicze działy: operacji działu handlowego, działalności emisyjnej i operacji na rachunek Skarbu Państwa. Suma kredytów udzielonych we wszystkich trzech działach wynosiła w porównaniu z latami poprzednimi:

(w milionach złotych)

Rok	Kredyty gotówkowe	Kredyty emisyjne	Ogólna suma kredytów
1927	636	391	1.027
1928	747	584	1.331
1929	809	663	1.472
1930	1.015	735	1.750
1931	1.084	792	1.876
1932	1.023	838	1.861
1933	1.038	823	1.861

Rok 1933 w działalności emisyjnej Banku nie przyniósł żadnych zmian. Działalność emisyjna została wstrzymana wobec trudnej sytuacji na rynku papierów wartościowych. W ciągu roku 1933 wydano tylko 4 nowe pożyczki na sumę 500 tysięcy złotych. Ponieważ dawne pożyczki emisyjne ulegały dalszej amortyzacji, ogólny stan emisji zmalał na koniec roku sprawozdawczego do sumy 823,2 milj. złotych, t. j. o 14,6 milj. złotych.

Stan emisji listów zastawnych i obligacji przedstawia się w następujący sposób:

4 $\frac{1}{2}$ % listy zastawne	zł.	57.947.608,—
5 $\frac{1}{2}$ % " "	"	156.509.270,—
7% " "	"	51.791.118,—
8% " "	"	15.167.992,—
5% obligacje budowlane	"	30.639.500,—
8% " "	"	1.069.000,—
5 $\frac{1}{2}$ % " bankowe	"	22.152.658,—
7 $\frac{1}{2}$ % " "	"	861.956,—
5 $\frac{1}{2}$ % " komunalne złot.	"	296.856.854,—
7% " "	"	20.645.539,83
8% " "	"	13.533.476,—
5 $\frac{1}{2}$ % " dol. S. III	"	42.546.522,—
8% " " S. I i II	"	85.226.754,—
Emisje b. Polskiego Banku Krajowego	"	28.275.433,41

Razem zł. 823.223.684,24

Od roku 1932 Bank udziela pożyczek emisyjnych w gotówce. Zabezpieczenie i sposób spłacania pozostają takie same, jak przy pożyczkach w listach zastawnych i obligacjach. Była to jedyna forma działalności długoterminowej, jaką Bank stosował w 1933 roku. Jednakże akcja ta była zbyt szczupła. Z sumy 12,5 milj. zł. kredytów tego rodzaju na kredyty konwersyjne, budowlane wypada 12,1 milj. zł.

Repartycja kredytów emisyjnych według poszczególnych województw przedstawia się następująco:

Województwa	Ilość pożyczek	Suma pożyczek	%
Centralne	3.890	657.907.536	73,1
Wschodnie	369	36.410.430	4,0
Zachodnie	966	109.449.844	12,1
Południowe	1.752	96.857.142	10,8
Ogółem	6.977	900.624.952	100

W sumie 900.624.952 zł. mieści się 146.200.000 zł. pożycz. na rzecz Skarbu Państwa w 5 $\frac{1}{2}$ % obligacjach komunalnych i zł. 12.450.300 pożycz. emisyjnych w gotówce.

Wśród poszczególnych kategorii pożyczek emisyjnych najpoważniejsze miejsce zajmują pożyczki komunalne, gdyż około 58,5% oraz kredyty budowlane — 24,9%. Poniższe zestawienie zilustruje stan kredytów emisyjnych według poszczególnych kategorii pożyczek.

Pożyczki	Suma w zł.	%
Majątki ziemskie	62.320.800	6,9
Nieruchomości miejskie	53.720.106	6,0
Pożyczki budowlane	224.242.800	24,9
Skarb Państwa	146.200.000	16,2
Powiaty	50.931.690	5,7
Miasta	309.311.716	34,3
Gminy wiejskie	1.348.640	0,2
Inne związki komunalne	18.991.400	2,1
Przemysł	33.557.800	3,7
Ogółem	900.624.952	100

Jak z powyższego widać, większość pożyczek emisyjnych, udzielonych samorządom, przypada na miasta. Repartycja kredytów samorządowych według poszczególnych emisji z uwzględnieniem podziału terytorjalnego wykazuje, że większość pożyczek przypada na województwa centralne. I tak

w grupie powiatów województwa centralne wykazują 69,6%, jeszcze większy odsetek wykazują pożyczki miejskie, gdyż 73,2%, natomiast gminy wiejskie finansowane zostają w województwach centralnych i wschodnich mniej więcej równomiernie (31,7% dla województw centralnych i 33,8% dla

województw wschodnich), w grupie inne związki komunalne (związki celowe) przewagę kredytów uzyskanych posiadają województwa zachodnie, gdyż aż 87,7%. Zestawienie stanu kredytów na koniec roku 1933 przedstawia się cyfrowo w następujący sposób:

Rodzaj pożyczek	Woj. Centralne	Woj. Wschodnie	Woj. Zachodnie	Woj. Południowe	Ogółem
Powiaty					
W $5\frac{1}{2}\%$ obl. kom.	26.779.520	2.250.800	2.453.000	3.180.320	34.663.640
W $5\frac{1}{2}\%$ obl. kom. dol.	8.691.150	5.392.970	356.560	1.827.370	16.268.050
Miasta					
W $5\frac{1}{2}\%$ oblig. kom.	109.163.800	9.459.300	37.765.900	20.692.440	177.181.440
W $5\frac{1}{2}\%$ oblig. kom. dol.	7.264.910	2.139.360	5.170.120	6.551.790	21.196.180
W 8% obl. kom. dol.	110.034.416	—	1.069.680	—	111.104.096
Gminy wiejskie					
W $5\frac{1}{2}\%$ obl. kom.	435.040	463.000	117.200	333.400	1.348.640
Inne Związki Komunalne					
W $5\frac{1}{2}\%$ obl. kom.	2.181.000	—	7.736.000	160.400	10.077.400
W $5\frac{1}{2}\%$ obl. kom. dol.	—	—	8.914.000	—	8.914.000

Przeciętna wysokość pożyczki emisyjnej komunalnej wynosiła 688.000 złotych.

Na działalność emisyjną Banku Gospodarstwa Krajowego w roku sprawozdawczym wywarła bardzo silny wpływ ustawa z 20 grudnia 1932 roku o obniżeniu oprocentowania i przedłużeniu okresów umorzenia, uzupełniona rozporządzeniami wykonawczymi z 6 lutego i 22 maja 1933 roku. Na podstawie ustawy konwersyjnej obniżono oprocentowanie pożyczek emisyjnych 8% i 7%, udzielonych na majątki ziemskie do $4\frac{1}{2}\%$, zaś innych kredytów emisyjnych do wysokości $5\frac{1}{2}\%$ w stosunku rocznym, poczynając od zapadłej raty półrocznej za rok 1932. Jeszcze większe ulgi przyznano kredytom budowlanym, pochodzącym z kredytów gotówkowych. Przy tych kredytach dłużnik płaci 3%, resztę oprocentowania pokrywa państwowy fundusz rozbudowy miast. Jednocześnie ze zniżką oprocentowania przedłużono okresy umorzenia pożyczek emisyjnych, pożyczki hipoteczne na majątki ziemskie skonwertowano na pożyczki o 55-letnim okresie amortyzacji, dla pożyczek na nieruchomości miejskie przedłużono okres amortyzacji do 46 lub 47 lat, podobnie dla pożyczek komunalnych ustanowiono 46-letni termin umorzenia, zaś dla pożyczek przemysłowych 20-letni. Jak podkreśla sprawozdanie, Bank całkowicie wykonał postanowienia ustawy konwersyjnej z 20 grudnia 1932 roku w ciągu roku sprawozdawczego, osiągając pod tym względem pierwsze miejsce wśród instytucji kredytu długoterminowego w Polsce.

Ciężkie położenie ekonomiczne kraju odbijało się na płatności rat (amortyzacja i oprocentowanie). Sprawozdanie zaznacza w tym przedmiocie pewną poprawę. Płatność rat wymagalnych w zestawieniu z faktycznymi wpływami z tego tytułu przedstawia się za lata 1931 — 1933 w następujący sposób:

(w milionach złotych)

Rok	Suma wymagalności	Wpływy	%
1931	44.9	38.1	85
1932	42.1	30.5	73
1933	28.1	22.3	80

Ogólna suma zaległych rat pożyczek emisyjnych wzrosła w roku 1933 do sumy 37.921.760,18. Około 40% tej sumy stanowią zaległe raty pożyczek komunalnych, wyrażające się cyfrą 15.092.000 zł.

Na poprawę płatności rat wpływ wywarły ulgi, zastosowane w związku z ustawą konwersyjną. Szczególnie poprawie uległa płatność rat konwersyjnych pożyczek budowlanych i pożyczek w obligacjach komunalnych.

Mimo to jednak Bank zmuszony był wdrożyć postępowanie egzekucyjne w dużej ilości wypadków, nabywając z licytacji publicznej w celu zabezpieczenia swych wierzytelności: 17 nieruchomości, w tem 10 z pożyczek ziemskich, 2 z pożyczek miejskich i 5 z konwersyjnych.

Zagadnienie konwersji zaległości ratalnych nabrało w ciągu roku 1933 cech aktualności. Bank w 700 wypadkach zastosował ulgi w spłacie rat, a pozatem w oparciu o ustawę z 27.X.1932 zahipotekował zaległości narosłe do dn. 29 października 1932 r. o równym stopniu pierwszeństwa, co i kapitał. W wypadkach szczególnych Bank stosował przy pożyczkach ziemskich rozterminowanie spłat zaległości do lat 40, przy innych pożyczkach do lat 20, ze zniżką oprocentowania do 6%. Na giełdzie obiegały listy zastawne i obligacje dawnych emisji Kursy ich były w ciągu całego roku bez zmian. Emisje konwersyjne nie były plasowane na giełdzie, a na t. zw. „rynku kontrolowanym“ w przeważnej mierze w instytucjach finansowych i ubezpieczeniowych.

Poważnym źródłem kredytowym Banku Gospodarstwa Krajowego poza emisją listów zastawnych i obligacyj, jest dział lokat Skarbu Państwa na cele kredytowe przeznaczonych. Lokaty te w ciągu roku sprawozdawczego wzrosły o 48.273.000 zł. do ogólnej sumy zł. 531.914.768,27. Wśród tych lokat najpoważniejsze miejsce zajmują fundusze budowlane, gdyż około 60% wszystkich lokat państwowych. Odpowiednikiem tych lokat są rachunki specjalne, które wynosiły na 31 grudnia 1933 r. 119.329.372,57 złotych. Ogółem Bank Gospodarstwa Krajowego administrował funduszami państwowymi na sumę 651.244.140,84 zł. Z sumy tej na poszczególne fundusze przypada:

a) fundusze budowlane	zł.	316.694.115,77
b) „ sanacyjne dla banków	„	32.677.172,04
c) fundusze ex re „Kooprolnej“ i innych	„	33.428.782,65
d) różne lokaty	„	149.114.697,81
e) rachunki specjalne	„	119.329.372,57

Ogółem zł. 651.244.140,84

Z sumy tej Bank Gospodarstwa Krajowego rozprowadził różnych kredytów do wysokości 530.440.234,70 zł. Transakcje w związku ze specjalną pomocą dla przemysłu włókienniczego, dla instytucji finansowych oraz gwarancje Skarbu wobec Banku figurują w pozycji rachunków specjalnych na sumę zł. 120.688.016,57. Ogółem suma kredytów z tego tytułu wynosi: 651.129.000 zł. Rozdział kredytów gotówkowych w dziale operacyj z Skarbem Państwa przedstawia się następująco:

Institucje i przedsiębiorstwa państwowe Zł. 148.828.000
Przedsiębiorstwa należące do B. G. K. „ 3.280.000
Samorzady:

a) urzędy samorządowe:
1) budowlane Zł. 52.520.000
2) inne kredyty „ 1.594.000
b) przedsiębior. samorządowe „ 43.000 Zł. 54.157.000

Spółdzielnie „ 145.163.000
Instytucje finansowe (w tem K. K. O. Zł. 150.000) „ 61.484.000
Rolnictwo i hodowla „ 66.000
Górnictwo „ 1.920.000
Przemysł „ 79.113.000
Handel towarowy „ 3.815.000
Komunikacja i transport „ 1.282.000
Różni (w tem kredyty budowlane Zł. 138.732.000) „ 152.021.000
Ogółem Zł. 651.129.000

Kredyty krótko i długoterminowe działu handlowego wykazują następujące cyfry: a) kredyty krótkoterminowe — 269.343.000 zł., z czego w formie dyskonta 129.699.000 zł., pożyczki terminowe — 22.546.000 zł. oraz b) kredyty gotówkowe długoterminowe — 116.875.000 zł.

Z ogólnej sumy przypada na samorzady:

(w tysiącach złotych)

Samorząd	Dyskonto	Pożyczki termin.	Rachunki bieżące	Pożyczki długoter.
Urzędy samorządowe:				
1) pożycz. budowlane	—	—	—	1
2) inne kredyty	3.481	3.483	1.517	65.530
Przedsiębior. samorząd.	156	67	206	5
Kom. Kasy Oszczęd.	14.859	2.776	759	—

Kredyty gotówkowe dla samorządów wzrosły w ciągu roku sprawozdawczego o 10 milionów złotych do sumy 128,6 milj. złotych. Wzrost ten przypada na wszystkie rodzaje kredytów. Kredyty krótkoterminowe wzrosły o 2,9 milj. złotych, średnio i długoterminowe działu handlowego o 2,3 milj. złotych, w dziale operacyj z Skarbem Państwa o 4,8 milj. złotych. Te ostatnie są to wyłącznie kredyty budowlane z Państwowego Funduszu Budowlanego. Ogólna suma kredytów udzielonych samorządom z tego Funduszu wzrosła na koniec 1933 r. do sumy 52,5 milj. złotych, wobec 47,7 milj. zł. w roku poprzednim.

Kredyty udzielone komunalnym kasom oszczędności mają w przeważnej mierze charakter kredytów redyskontowych. Kredyty zawiązkowe, rzemieślnicze i inne schodzą na coraz dalszy plan. W porównaniu z rokiem 1932 ogólna suma kredytów wykorzystanych przez K. K. O. spadła w roku sprawozdawczym do sumy zł. 18.394.000 wobec sumy zł. 20.060.000 w roku poprzedzającym, t. j. o 1.666.000, jakkolwiek suma kredytów przyznanych wzrosła o 384.000 złotych. Spadek dotyczy przede wszystkim grupy kredytów zawiązkowych, rzemieślniczych oraz kredytów innych; natomiast redyskonto wykazuje wzrost o 1.464.000 zł., na co wpłynęło rozprawdzenie przez komunalne kasy oszczędności kredytu rzemieślniczego w sumie zł. 2.500.000 na weksle rzemieślnicze sześciomiesięczne. Uwzględniając podział terytorjalny, zauważyć się daje, że około 80% wykorzystanych przez K. K. O. kredytów przypada na kasy województw zachodnich i południowych, znikomy natomiast odsetek dla kas województw wschodnich. Zilustruje to następujące zestawienie, wykorzystanych przez K. K. O. kredytów.

(w tysiącach złotych)

Województwa	31.XII.1932 r.	31.XII.1933 r.
Centralne	2.496	2.283
Wschodnie	955	964
Zachodnie	10.120	8.089
Południowe	6.489	7.058
Ogółem	20.060	18.394

Gospodarstwo prywatne korzystało z kredytów gotówkowych Banku Gospodarstwa Krajowego w następujących rozmiarach:

Spółdzielnie (bez kredytowych) Zł. 166.667.000 — 16,07%
Instytucje finansowe (bez K.K.O.) „ 79.595.000 — 7,65%
Rolnictwo i hodowla „ 51.912.000 — 5,00%
Górnictwo „ 2.753.000 — 0,26%
Przemysł „ 119.250.000 — 11,50%
Rzemiosło „ 568.000 — 0,05%
Handel towarowy „ 12.280.000 — 1,18%
Komunikacja i transport „ 2.348.000 — 0,23%
Różni:
a) pożyczki budowlane „ 146.301.000 — 14,11%
b) inne kredyty „ 30.538.000 — 2,94%

Szczuple ramy niniejszego artykułu nie pozwalają nam omówić działu kredytów budowlanych, co postaramy się skutecznie w miarę miejsca na łamach „Samorządu“.

Podstawą operacyj działu handlowego Banku Gospodarstwa Krajowego są jego kapitały obrotowe. Kapitały obrotowe sprawozdanie dzieli na kapitały

własne, lokaty i wkłady, kredyty bankowe i redyskontowe.

Kapitały własne wzrosły do sumy 221.047.000 zł. głównie z powodu dopisania do rezerw czystego zysku za rok 1932.

Ogólna suma wkładów i lokat Skarbu Państwa wzrosła w ciągu roku sprawozdawczego o 24 milj. złotych i wynosiła zł. 768,7 milj. zł. Cały ten wzrost przypada na lokaty Skarbu Państwa, bowiem wkłady spadły o 24,3 miliona złotych do sumy 236,8 miliona zł. Ugrupowanie wkładów według kategorii wkładów przedstawia się w następujący sposób.

(w milionach złotych)

Kategoria wkładcy	31.XII 1931 r.	31.XII 1932 r.	30.VI 1933 r.	31.XII 1933 r.
Lok. Skarbu Państwa	506.7	483.6	485.4	531.9
Instytucje państw. . . .	70.8	81.5	81.7	74.5
Prawno-publ. zakłady ubezpieczeń	13.6	20.7	16.9	18.1
Samorządy i ich insty- tucje	12.2	25.4	19.6	14.5
Prywatne	142.1	133.5	136.2	129.7
Ogółem	745.4	744.7	739.8	768.7

Wkłady bankowe bez lokat Skarbu Państwa wyniosły na koniec roku sprawozdawczego 236,8 milj. zł. Z sumy tej na poszczególne rodzaje wkładów według ich wymagalności przypada: 1) wkłady natychmiast płatne (a vista) zł. 156.381.000, w tem oszczędnościowe 55.022.000 zł. i K. K. O. — 4.391.000 zł.; 2) wkłady terminowe — 67.133.000 zł. i 3) różne salda kredytowe — 13.269.000 zł.

Sumy banków na rachunkach korespondencyjnych w Banku Gospodarstwa Krajowego wzrosły o 7,1 milj. złotych do sumy 47,8 miliona złotych wyłącznie na rachunkach banków krajowych, gdyż rachunki banków zagranicznych zmalały o 3,8 miliona złotych. Z kredytów w bankach zagranicznych Bank Gospodarstwa Krajowego korzystał w szczególnym zakresie, redyskonto w Banku Polskim zmniejszyło się o 19,4 miliona złotych do 59,7 miliona złotych.

Rok operacyjny 1933 zamyka Bank czystym zyskiem 2.565.538,90 złotych. Podział zysku przewiduje 55% na rezerwy, 10% na cele przewidziane w statucie oraz 35% jako udział Skarbu Państwa w zyskach Banku.

Es.

Przegląd orzecznictwa

PODATEK WYRÓWNAWCZY OD GRUNTÓW PAŃSTWOWYCH.

100%-wą podwyżkę, przewidzianą w § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 kwietnia 1924 r. o podwyższeniu państwowych podatków gruntowych, poz. 339 Dz. Ust., wlicza się do podstawy obliczenia samoistnego podatku wyrównawczego, wprowadzonego na rzecz gmin wiejskich ustawą z dnia 20 marca 1931 r. poz. 172, także o ile chodzi o grunty państwowe, położone m. in. w Województwach Centralnych.

(Wyrok z d. 12 kwietnia 1934 r. L. rej. 5851/32. Teza).

Spór między Dyrekcją Lasów Państwowych w Siedlcach a Wydziałem Powiatowym powiatowego związku samorządowego Augustowskiego toczy się o wykładnię przepisów § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 kwietnia 1924 r. o podwyższeniu państwowych podatków gruntowych, poz. 339 Dz. Ust. w związku z przepisem art. 5 ustawy z dnia 20 marca 1931 r. o samoistnym podatku wyrównawczym dla gmin wiejskich, poz. 172 Dz. Ust.

Skarżąca wnioskuje z tych przepisów, że w odniesieniu do gruntów państwowych, które nie podlegają państwowemu podatkowi gruntowemu, gmina wiejska Bargłów, należąca do Województwa Białostockiego, nie miała podstawy prawnej do przyjęcia za podstawę obliczenia podatku wyrównawczego na rok 1931/1932 należnego od gruntów, pozostających w zarządzie nadleśnictwa Szczebrowskiego, także 100% podwyżki podatku gruntowego, wprowadzonej powołanym rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Najwyższy Trybunał Administracyjny nie uznał zarzutów skarżącej za uzasadnione a natomiast uznał zaskarżone orzeczenie za legalne, rozpatrzywszy spór wobec nieprzedstawienia przez pozwaną władzę akt sprawy, w myśl postanowień art. 83

ustęp 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 października 1932 r. o Najwyższym Trybunale Administracyjnym poz. 806 Dz. Ust. na podstawie stanu faktycznego, ujawnionego w skardze i w dołączonych do niej odpisach m. in. odwołania i zaskarżonego orzeczenia.

Wywody skargi, w której powtarza się zarzuty odwołania, chybiamy celu, ponieważ nie uwzględniamy najistotniejszego dla rozstrzygnięcia sporu przepisu art. 6 powołanej już ustawy o podatku wyrównawczym, wedle którego podstawę wymiaru podatku wyrównawczego od gruntów państwowych m. in. w województwach centralnych (do których zalicza ona Województwo Białostockie) stanowi *idealny* zasadniczy podatek gruntowy, a przez tenże należy stosownie do wyjaśnienia samej ustawy, rozumieć taki podatek, jakiby „te grunty państwowe opłacały“, gdyby były gruntami prywatnymi.

Otóż podstawę wymiarową dla gruntów prywatnych określa zupełnie jasno i ściśle powołany przez samą skarżącą artykuł 5, który głosi, że ogólna suma podatku wyrównawczego podlega w każdej gminie podziałowi pomiędzy poszczególnych płatników w stosunku do przypadających... podatków... przy czym za *podstawę* wymiaru tegoż podatku (t. j. podatku wyrównawczego) *przyjmuje się* w stosunku do płatników państwowego podatku gruntowego — należny od nich zasadniczy podatek gruntowy...“ t. j. państwowy podatek gruntowy, obliczany bez oddzielnego dodatku, przewidzianego w art. 2 ustawy z dnia 15 czerwca 1923 r. poz. 505 Dz. Ust.,..., *jednak z uwzględnieniem podwyżki*, wprowadzonej

rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 kwietnia 1924 r. poz. 339 Dz. Ust.“.

Skoro ta ustawa dla swoich celów wyraźnie zarządza obliczanie podatku wyrównawczego, który zresztą nie jest skonstruowany jako dodatek na rzecz samorządu do państwowego podatku, lecz stanowi podatek samorządowy *samoistny*, na podstawie szerszej, aniżeli przewidzianej w art. 1 ustawy z dnia 15 czerwca 1923 r. poz. 505 Dz. Ust., a w szczególności na podstawie, obejmującej także ową sporną 100%-wą podwyżkę podatku gruntowego, to nawet gdyby rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 kwietnia 1924 r., poz. 339 Dz. Ust., tę podwyżkę wyraźnie wykluczono jako podstawę obliczeniową samorządowych podatków, obciążających grunty, zakaz taki nie byłby już skuteczny w odniesieniu do samorządowego podatku wyrównawczego z uwagi na odmienny przepis szczególny tej późniejszej ustawy.

Zresztą przepis § 2 wspomnianego rozporządzenia wyraźnie ogranicza swoją skuteczność do dziedziny „*dodatków* na rzecz związków samorządowych, w myśl art. 14 ustawy z dnia 15 czerwca 1923 r. Dz. Ust., poz. 505“.

Z uwagi na powyższy stan prawny Najwyższy Trybunał Administracyjny uznał skargę za niezasadną.

MIEJSCE PRZYPISÓW PODATKU DOCHODOWEGO.

Prawo kwestjonowania miejsca indywidualnych przypisów podatku dochodowego nie służy związkowi komunalnemu z tytułu jego udziału we wpływach z tego podatku (art. 9 ustawy z 11 sierpnia 1932 r. poz. 747 Dz. Ust., w brzmieniu ustawy z 22 grudnia 1925 r. poz. 918 Dz. Ust.).

(Wyrok z dnia 14 października 1933 r. L. rej. 2155/31).

Gmina miasta Piotrkowa za pośrednictwem swego Magistratu zaskarżyła do Najwyższego Trybunału Administracyjnego pismo Ministerstwa Skarbu z dn. 15 grudnia 1930 r. L. D. V. 22858/1, którym to Ministerstwo poleciło Izbie Skarbowej w Łodzi zawiadomienie wspomnianego Magistratu, że Ministerstwo nie znalazło podstaw prawnych do wydania zarządzenia, aby temuż Magistratowi przekazywany był częściowy udział we wpływach z państwowego podatku dochodowego, wymierzonego przez Izbę Skarbową Belgijskiemu Towarzystwu akcyjnemu dawnych przedsiębiorstw E. Haeblera, ponieważ ze względu na siedzibę prawną tego towarzystwa w Łodzi przypis podatku dochodowego następuje w mieście Łodzi, a więc tylko władza komunalna tego miasta ma prawo do udziału we wpływach z tegoż podatku.

Według akt sprawy Magistrat m. Piotrkowa zwracał się w 3 pismach w czasie od 13 listopada 1929 r. do 23 czerwca 1930 r. do Ministerstwa Skarbu za pośrednictwem Izby Skarbowej w Łodzi z żądaniem przekazania gminie miasta Piotrkowa udziału w podatku dochodowym przypadającym na huty Kara i Hortensja, znajdujących się na obszarze Piotrkowa, chociaż reprezentacja centralna na Polskę, wyżej wymienionego towarzystwa według przyznania Magistratu ma swą siedzibę prawną w Łodzi

i chociaż podatek dochodowy, obciążający wymienione towarzystwo akcyjne „przypisano“ przy gminie m. Łodzi. Zdaniem bowiem gminy przepisy art. 30 ustawy o państwowym podatku dochodowym są bez istotnego znaczenia dla wykładni postanowień art. 9 ustęp 1 ustawy z dn. 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych poz. 747 Dz. Ust. (w brzmieniu ustawy z dn. 22 grudnia 1925 r. poz. 918 Dz. Ust.), a przepis tego artykułu należy rozumieć w znaczeniu gospodarczym, mianowicie, że udział we wpływach z podatku dochodowego należy się tej gminie miejskiej, na której obszarze znajdują się przedsiębiorstwa jako źródła dochodowe i która wskutek tego ponosi ciężar świadczeń na rzecz odnośnych przedsiębiorstw. Wreszcie wysuwała gmina jeszcze i tę okoliczność na obronę swego żądania, że w mowie będącej towarzystwo akcyjne jako takie ma swą siedzibę w Brukseli w Belgji, czyli poza obszarem Rzeczypospolitej Polskiej, wobec czego ustęp 1 art. 30 ustawy o państwowym podatku dochodowym wogóle nie ma zastosowania, a następnie ustępy tegoż artykułu takiego wypadku nie rozwijają.

Otóż Gmina sama swoje roszczenia opiera na przepisie art. 9 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych. Przepis ten zaś ustala warunki udziału gmin miejskich w wpływach z państwowego podatku dochodowego. Momentem terytorjalnym decydującym o uprawnieniu jest przypis państwowego podatku dochodowego. Ponieważ ustawa ta tego pojęcia dla swoich celów nie określa w sposób szczególny, przeto należy je używać w takim znaczeniu, jakie mu nadaje ustawa o państwowym podatku dochodowym. W tej ustawie przepisem w tym względzie decydującym jest art. 30.

Stosowanie zaś postanowień tego artykułu w poszczególnych wypadkach wymiarowych jest wyłączną atrybucją właściwych władz wymiarowych tegoż podatku. Miejscowość uznana za miejsce przypisu podatku w trybie wymiarowym jest zatem także miejscem czyli gminą przypisu dla oceny terytorjalnego rozgraniczenia udziałów komunalnych. Ustawa zaś o państwowym podatku dochodowym w żadnym przepisie nie przewiduje prawa związków komunalnych do kwestjonowania w toku instancji ustalonego przez organy wymiarowe miejsca przypisu podatkowego. Prawo takie ma jedynie płatnik podatkowy.

Również i z postanowień ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych, dotyczących uprawnień proceduralnych związków komunalnych i trybu postępowania w toku instancyjnym, a objętych przepisami części IV ustawy, bynajmniej nie wynika, by związkiem służyły prawa strony w postępowaniu, dotyczącym ustalenia miejsca przypisu podatku dla indywidualnych płatników podatku dochodowego.

To też w płaszczyźnie tych przepisów zaskarżony reskrypt Ministerstwa Skarbu nie jest orzeczeniem władzy merytorycznej wydanym w toku instancji, podlegającym zaskarżeniu do Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

Z tych zatem powodów należało skargę gminy miasta Piotrkowa oddalić.

W SPRAWIE OPŁAT KANAŁOWYCH.

Uchwała reprezentacji miejskiej w przedmiocie wprowadzenia opłat kanałowych, oparta na art. 27 ust. z d. 11 sierpnia 1923 r., Dz. Ust. poz. 747, obraża postanowienia art. 410 p. 9 i 415 rozp. Prez. Rzplitej z d. 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli, Dz. Ust. poz. 202.

(Wyrok z d. 11 grudnia 1933 r. (L. rej. 3105/31).

Rada przyboczna Komisarza Rządu dla m. Lwowa na posiedzeniach w dniu 14 i 28 czerwca 1928 r., opierając się na postanowieniach art. 27 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r., Dz. Ust. poz. 747, uchwaliła statut o poborze na rzecz gminy m. Lwowa opłaty kanałowej. Według § 2 statutu do uiszczania opłaty obowiązani są właściciele domów, z kanałem publicznym połączonych, według zaś §§ 3 i 4 podstawą wymiaru opłaty jest albo ilość zużytej wody w realnościach, w których są zaprowadzone wodomierze, albo ilość ubikacyj w realnościach, w których nie zaprowadzono jeszcze wodomierzy.

Na podstawie tego statutu zarząd m. Lwowa wymierzył Władysławowi Białobrzeskiemu opłatę kanałową za rok 1928/29 z nieruchomości przy ul. Gosiewskiego L. 4, obliczoną w stosunku do 44 ubikacyj. Odwołania zaś przeciwko temu wymiarowi nie uwzględnił Wojewoda Lwowski orzeczeniem z dnia 20 grudnia 1930 r. L. S. F. 178 (pod) 1929.

Rozpatrując skargę na powyższe orzeczenie Wojewody Lwowskiego wraz z odpowiedziami władzy pozwanej oraz gminy m. Lwowa, jako interesowanej osoby trzeciej, Najwyższy Trybunał Administracyjny rozważył, co następuje:

Ustawa z dnia 8 grudnia 1903 r. o obowiązku właścicieli domów w król. stoł. m. Lwowa połączenia domowych zbiorników kloacznych z kanałami miejskimi, publicznymi oraz o opłatach gminnych za to połączenie, Dz. U. Kr. Nr. 139, przewiduje opłaty od właścicieli realności za budowę domowych kanałów odciekowych i połączenie ich z kanałem miejskim, natomiast ustawa ta nie ustanawia obowiązku uiszczania opłat za korzystanie z urządzeń miejskich kanalizacyjnych.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli, Dz. Ust. poz. 202, w ustępie 3 punkcie 2 art. 420 powyższą ustawę kanałową utrzymuje w mocy. Art. 410 tegoż rozporządzenia z dnia 16 lutego 1928 r. w punkcie 9 postanowienia, że w drodze przepisów miejscowych mogą być ustanowione — między innymi — opłaty za pobór wody z wodociągu gminnego i za korzystanie z kanalizacji.

Przepisy zaś miejscowe, według dalszego 415 artykułu, wydaje Minister Robót Publicznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych na wniosek wojewody, oparty na uchwałach rady miejskiej, gdy chodzi o przepisy dla miast o własnym statucie i wogóle dla miast wydzielonych z powiatów. Wreszcie, według art. 418 tegoż rozporządzenia, przepisy, zawarte w wymienionych artykułach 410, 415 i 420, weszły w życie z dniem ogłoszenia rozporządzenia, t. j. z dniem 5 marca 1928 r.

Uchwała rady przybocznej Komisarza Rządu dla m. Lwowa, wprowadzająca opłaty za korzystanie z urządzeń kanalizacyjnych, jak wykazują akta, została powzięta na posiedzeniach w dniach 14 i 28 czerwca 1928 r., a więc już po wejściu w życie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1927 r., a w szczególności jego postanowień o trybie wydawania przepisów miejscowych, w przedmiocie nakładania opłat kanalizacyjnych.

Z powyższego zestawienia wynika, że uchwała rady przybocznej z dnia 14 i 28 czerwca 1928 r., w przedmiocie opłat kanalizacyjnych, jako wydana nie w trybie przepisów miejscowych, lecz tylko przez reprezentację miejską i w oparciu na art. 27 ustawy z dnia 11-go sierpnia 1923 r., Dz. Ust. poz. 747 obraża postanowienia art. 410 p. 9 i 415 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1927 r., Dz. Ust., poz. 202, wobec czego orzeczenia wymiarowe, oparte na tej uchwale, przedstawiają się, jako nielegalne.

Z tych powodów Najwyższy Trybunał Administracyjny uchylił zaskarżone orzeczenie, jako niezgodne z ustawą i zarządził zwrot opłaty od skargi.

OPŁATY ZA CZYSZCZENIE JEZDNI.

Prawa do poboru od właścicieli nieruchomości przez gminę opłat za czyszczenie jezdni w gminach miejskich nie wypływa ani z art. 27 ust. z d. 11 sierpnia 1923 r. o tymcz. ureg. fin. kom., Dz. Ust. poz. 747, ani z § 5 rozp. Nadzwyczajnego Komisarza do spraw walki z epidemjami z d. 10 czerwca 1921 r., Dz. Ust. poz. 346, które ustanawia jedynie osobisty obowiązek dozorców domów czyszczenia chodnika i jezdni.

(Wyrok z d. 11 grudnia 1933 r. L. rej. 3881/31).

Rada Przyboczna Komisarza Rządu dla m. Lwowa na posiedzeniach z dnia 21 stycznia i 1 lutego 1927 r. uchwaliła z powołaniem się na art. 27 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. Dz. Ust. poz. 747, jako podstawę prawną, wprowadzić od dnia 1 października 1927 r. opłatę gminną tytułem zwrotu kosztów czyszczenia jezdni, wykonywanego przez miasto w zastępstwie właścicieli realności.

Na podstawie powyższego statutu Magistrat m. Lwowa wymierzył z realności przy ulicy Gosiewskiego L. 4 opłatę gminną za czyszczenie jezdni za rok 1929/30 w kwocie 34 zł. 80 gr. kwartalnie. Odwołania przeciwko temu wymiarowi, wniesionemu przez Władysława Białobrzeskiego, nie uwzględnił Wojewoda Lwowski orzeczeniem z dnia 12 marca 1931 r. L. S. F. 139/pod/róż./1931.

Rozpatrując skargę na powyższe orzeczenie wraz z odpowiedzią władzy pozwanej u gminy miasta Lwowa, jako interesowanej osoby trzeciej, Najwyższy Trybunał Administracyjny rozważył, co następuje.

Skarżący w odwołaniu i w skardze kwestionuje prawo poboru przez gminę od właścicieli nieruchomości opłat za czyszczenie jezdni.

Jak widać z treści zaskarżonego orzeczenia, władza pozwana uzasadnia pobór tej opłaty postanowieniami art. 27 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r., dz. ust. poz. 747, oraz § 5 rozporządzenia Nadzwyczajnego Komisarza do spraw walki z epidemjami z dnia 10 czerwca 1921 r. dz. ust. poz. 346.

Otóż art. 27 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r., postanawiający, że związki komunalne winny pobierać opłaty za używanie komunalnych urządzeń i zakładów dobra publicznego, sam przez się nie nadaje jeszcze związkowi komunalnym prawa żądania od obywateli przymusowego korzystania z usług tych urządzeń i zakładów. Prawo stosowania takiego przymusu winno być oparte na specjalnej podstawie prawnej.

Taką podstawą prawną nie jest, wbrew twierdzeniu władzy, przepis § 5 rozporządzenia Nadzwyczajnego Komisarza z dnia 10 czerwca 1921 r., w szczególności drugi ustęp tego paragrafu, który

głosi, że „do dozorców domów względnie do osób, które ich zastępują, należy w zasadzie oczyszczenie chodnika i połowy ulicy na przestrzeni, odpowiadającej szerokości frontu domu, oraz zebranie i usunięcie zmiotków“. W tym przedmiocie wypowiedział się już Najwyższy Trybunał Administracyjny w wyroku swym z dnia 28 października 1930 r. w sprawie L. Rej. 3977/28 ze skargi Magistratu m. Warszawy, w którym orzekł i uzasadnił, że rozporządzenie Nadzwyczajnego Komisarza ustanawia *osobisty* obowiązek dozorców domów oczyszczania chodnika i jezdni, że obowiązek ten ma zupełnie odmienny charak-

ter, aniżeli obowiązek właścicieli nieruchomości, i że wspomniane rozporządzenie pod tym względem bynajmniej nie reguluje stosunku właścicieli nieruchomości do gminy i nie wpłynęło na zmianę obowiązków, uzasadnionych w stanie prawnym, jaki istniał w czasie wydania tego rozporządzenia.

Gdy więc władza przy wydaniu zaskarżonego orzeczenia wychodząc z przesłanek, niezgodnych z powyższą wykładnią, nie rozprawiła się należycie z zarzutami odwołania, przeto N. T. A. uznał postępowanie władzy za dotknięte wadliwością, skutkującą uchylenie zaskarżonego orzeczenia.

Sprawy bieżące

KONFERENCJA BURMISTRZÓW, WÓJTÓW I SEKRETARZY GMIN POWIATU RÓWIEŃSKIEGO (WOJ. WOŁYŃSKIE).

W dniu 30 maja r. b. w sali posiedzeń Rówieńskiej Rady Powiatowej odbyła się konferencja z wójtami, burmistrzem oraz sekretarzami gmin powiatu rówieńskiego.

Na konferencji omówiono zmiany spowodowane wejściem w życie ustawy z dnia 15 marca 1934 r. o ordynacji podatkowej (Dz. U. R. P. Nr. 39 ex 1934 poz. 346) oraz sprawę poboru danin komunalnych. Celem skutecznego a równocześnie jak najracjonalniejszego poboru danin komunalnych przyjęto zasadę maksymalnego poboru tych świadczeń bez ubiegania się o pomoc do organów egzekucji skarbowej. Jako wytyczne do osiągnięcia zamierzonego celu stwierdzono konieczność jaknajwłaściwszego wykorzystania aparatu sołtysów. Za najskuteczniejszą a jednocześnie najbardziej dydaktyczną metodę konferencja uznała:

1. uświadamianie płatników przez wójtów przy każdorazowej bytności tych ostatnich na wsi,

2. żądanie przez wójtów od zgłaszających się petentów w jakichkolwiek sprawach do zarządów gmin okazania wójtom kwitu stwierdzającego wpłacenie conajmniej bieżących rat danin publicznych i w zależności od tego odpowiednie załatwienie petentów,

3. premjowanie sołtysów, którzy się wykazali największym inkasem danin komunalnych,

4. udzielanie prawa pierwszeństwa sołtysom w regulowaniu przez wójtów zaległych pensyj sołtysowskich i

5. bezpośrednie inkaso przez wójtów danin komunalnych mających być regulowanymi przez większą własność oraz kierowanie właściwych metod do tej własności, wykorzystując przytem jej ustosunkowanie się do władzy nadzorczej.

Poza wyżej omówionymi sprawami na konferencji ustalono plan spłaty długów poszczególnych gmin Wydziałowi Powiatowemu oraz poruszono sprawy reorganizacji czynności subinstytucyj Zarządu Obwodowego Funduszu Bezrobocia i ściągłości kosztów leczenia.

WYSOKOŚĆ OPŁAT

ZA PORADY I ZABIEGI W OŚRODKU ZDROWIA W BIELSKU PODLASKIM (WOJ. BIAŁOSTOCKIE).

Rada powiatowa uchwaliła następujące opłaty za porady i zabiegi w bielskim ośrodku zdrowia:

za wizyty lekarskie	zł. 1,—
za porady następne	„ 0,50
zastrzyki dożylnie	„ 1,50
zastrzyki podskórne	50 gr. do 30 gr.
zastrzyki domięśniowe	zł. 1,—
opatrunki	od 2 zł. do zł. 0,50
naświetlania	od 1 zł. do zł. 0,50

Chorzy niezamożni, a zwłaszcza bezrobotni, są całkowicie zwolnieni od opłat.

TARYFA OPŁAT W LECZNICACH I AMBULATORJACH WETERYNARYJNYCH W POWIECIE LIMANOWSKIM (WOJ. KRAKOWSKIE).

W/g nowego regulaminu samorządowej służby lekarsko - weterynaryjnej w powiecie limanowskim opłaty w lecznicach i ambulatorjach weterynaryjnych i porady lekarza weterynarii wynoszą:

1. od konia lub bydłęcia	0,50 — 2,— zł.
2. od 1 sztuki drobiu	0,20 — 0,50 „
3. od 1 sztuki świni	1,— „
4. od psa lub kota	1,— „
5. szczepienie rozpoznawcze oprócz kosztów szczepionki	po 0,50 gr.
6. kastracja od sztuki	2,— —10,— zł.
7. inne operacje chirurgiczne od	2,— —15,— „
8. wyjazd poza obręb siedziby samorz. lekarz. weterynarii na specjalne żądanie na odległość 10 km. dla udzielenia porady	5,— „
9. taki sam wyjazd dla przeprowadzenia operacji	od 5—20 „
10. wyjazd poza obręb siedziby samorz. lekarz. weterynarii na specjalne żądanie na odległość ponad 10 km. dla udzielenia porady	od 5 —10 „
11. dla przeprowadzenia operacji	od 5 —25 „

Podwoły dostarcza właściciel zwierzęcia lub zwraca rzeczywiste koszty przejazdu. Środki opatrunkowe i lekarstwa nabywają właściciele zwierząt w aptekach na własny rachunek.

PODNIESIENIE STANU ZDROWOTNEGO W POWIECIE DZIŚNIEŃSKIM (WOJ. WILEŃSKIE).

W bieżącym roku budżetowym zostaje znacznie zwiększona akcja, zmierzająca do podniesienia stanu sanitarnego i zdrowotnego powiatu. Szereg większych osiedli jak: Dżisna, Łużki, Dokszyce i Szarkowszczyzna otrzymują własne ośrodki zdrowia. Równocześnie w każdej gminie będzie ustanowiony lekarz rejonowy, higienistka i położna.

Z DZIAŁALNOŚCI POWIATOWEGO ZWIĄZKU SAMORZĄDOWEGO W KARTUZACH (WOJ. POMORSKIE).

W dziedzinie pośrednictwa pracy:

Wydział powiatowy w Kartuzach na podstawie umowy zawartej z zarządem Obwodowym Funduszu Bezrobocia w Toruniu z dn. 1.4.1930 r. utworzył Instytucję Zastępczą Funduszu Bezrobocia celem wykonywania czynności zastępczych F. B. W okresie sprawozdawczym 1933/34 zgłosiło prawo do zasiłków ustawowych z Funduszu Bezrobocia 542 bezrobotnych. Zasiłki wypłacano miesięcznie przeciętnie 140 osobom. Ogólna suma wypłaconych zasiłków wyniosła 55.296,60 zł. Instytucja zastępcza Funduszu Bezrobocia załatwia równocześnie agendy pośrednictwa pracy, współpracując z Ekspozyturą Państwowego Urzędu Pośrednictwa Pracy w Wejherowie, od 15.3.34 r. z Biurem Pośrednictwa Pracy Funduszu Bezrobocia w Gdyni.

Przeciętny stan bezrobotnych na terenie powiatu kartuskiego wyniósł 1340 osób. Pośrednictwo pracy zapośredniczyło w roku sprawozdawczym następujące ilości pracowników:

1. 237 robotników do budowy szosy
2. 178 robotników do firm kamieniarskich na terenie powiatu
3. 64 robotników do Gdyni
4. 212 robotników do służby domowej.

671 razem.

Z akcji pomocy doraźnej korzystało stale przeciętnie 380 osób, doraźnie 340 osób.

Komitet otrzymał z Funduszu Pracy subwencji w naturaljach i w gotówce:

1. w gotówce	zł. 16.600,—
2. w naturaljach (mąka, węgiel, cukier, kawa, nafta i ziemniaki)	„ 60.223,—
	razem zł. 76.823,—

W dziedzinie drogowej:

W zarządzie powiatu znajduje się 280.860 km. szos, z których przypada:

na drogi państwowe	45.960 km.
na drogi wojewódzkie	99.460 „
na drogi powiatowe	135.440 „

W roku sprawozdawczym 1933/34 wydatkowano na utrzymanie i budowę dróg bitych: zł. 144.569 87 gr. Z tego na:

a) drogi państwowe: zł. 16.506,32. Na sumę tę składały się następujące kwoty: zł. 11.706 — z otrzymanych dotacji, zł. 850,73 — ze specjalnych opłat

i dopłat drogowych, 3.949,60 zł. — z funduszków powiatowych.

Wykonano ogółem naprawę jezdni długości 45.960 km.

b) drogi wojewódzkie: zł. 64.368,21. Na sumę tę składały się kwoty: zł. 58.824,80 — z przyznanych dotacji, zł. 17.209,36 — z sum niewydatkowanych w roku budżetowym 1932/33 zł. 1.841,— ze specjalnych opłat i dopłat drogowych.

Wykonano ogółem na drogach wojewódzkich: łatanie jezdni na długości 99.460 km. odnowienie jezdni na dług. 5.150 km., wybrukowanie jezdni 562 m², zasadzenie drzewek 631 sztuk.

c) drogi powiatowe: zł. 63.695,34. Na sumę tę składały się kwoty: zł. 2.167 — z otrzymanych dotacji, zł. 61.528,34 — z funduszków powiatowego związku samorządowego.

Wykonano na drogach powiatowych: łatanie jezdni na dług. 135.440 km., odnowienie jezdni na przestrzeni 4.165 km., zasadzono 1353 sztuk drzewek.

Na koszty utrzymania wydano w roku 1933/34 przeciętnie na 1 kilometr drogi bitej w/g poszczególnych kategorii:

na drogi państwowe	zł. 359,14
na drogi wojewódzkie	„ 647,18
na drogi powiatowe	„ 470,28

Z działalności Urzędu Rozjemczego.

Urząd Rozjemczy przy wydziale powiatowym w Kartuzach załatwił w r. 1933/34 ogółem 463 sprawy, orzeczeń wydał 431, oddalił spraw 24 i umorzył 8 spraw.

W 109 wypadkach wstrzymał licytację względnie przetarg, obniżył odsetki do 4,5% w 420 wypadkach.

PRACA GOSPODARSTW PRZODOWNICZYCH W POWIECIE HRUBIESZOWSKIM (WOJ. LUBELSKIE).

We wrześniu 1932 r. O. T. O. i K. R. w Hrubieszowie rozpoczęło akcję przodowniczych gospodarstw. Gospodarstw pod opieką fachową było 18 (stałych). Przed rozpoczęciem pracy, gospodarstwa, z wyjątkiem 3 — 4 gospodarstw postępowych, posługiwały się starą metodą gospodarowania. Od tego czasu we wszystkich gospodarstwach już wprowadzono płodozmian, bądź będzie wprowadzony na jesieni bieżącego roku, wszystkie gospodarstwa zwiększyły produkcję pasz i stan inwentarzy (np. bydła przybyło 33%, trzody chlewnej 52%, koni ubyło 12%); produkcja mleka za pierwsze 3 kwartały wynosiła 80.000 litrów, a za następne trzy — 140.000 litrów. Koszt produkcji mleka za 1 litr wynosił w pierwszym okresie 8,5 gr. do 21,2 gr. (średnio 12,8 gr. dla wszystkich gospodarstw za 1 litr), w drugim okresie kosztu produkcji, dzięki racjonalnemu żywieniu, spadły do 3,8 gr. — 12,2 gr. za litr (średnio dla wszystkich gospodarstw 6,4 gr.). Dzięki racjonalnemu żywieniu nastąpiła znaczna poprawa w systematyczności pracy, porządku w obęściach, zyskała na tem również higjena zwierząt, pomieszczeń inwentarskich i t. p.; bielenie obór, czyszczenie krów, światło w oborze, ważenie świń, drabiny żłobowe i t. p. ulepszenia w pracy dotychczas w większości gospodarstw nie były znane. Zaznaczyć należy, że ulepszeń tych dokonano bez większych nakładów pieniężnych.

AKCJA WYDAWNICZA LIGI MORSKIEJ I KOLONJALNEJ W ZWIĄZKU ZE „ŚWIĘTEM MORZA“.

W związku z nadchodzącym „Świętem Morza“ Zarząd Główny Ligi Morskiej i Kolonjalnej w porozumieniu z Głównym Komitetem Wykonawczym „Święta Morza“ wypuścił ostatnio cały szereg cennych wydawnictw, związanych z zagadnieniami morskimi. Zwłaszcza interesujący jest cykl 5 książeczek o charakterze popularnym, napisanych przez wybitnych fachowców na temat obrony naszego wybrzeża. W skład cyklu wchodzi: Kdr. ppor. dypl. R. Czeczott — Obrona wybrzeża; kdr. ppor. inż. H. Laskowski — Artylerja Morska; por. H. Bartlewicz — Broń podwodna; por. mar. O. Żukowski — Zarys rozwoju okrętów torpedowych; inż. J. Sawiczewski — Łodzie podwodne.

Pozatem ukazały się 3 ładnie wydane broszury: kdr. por.

dypl. R. Czeczott — Co nam zapewnia marynarka wojenna; Cz. Zagórski i J. Lewandowski — Morze źródłem potęgi Rzeczypospolitej; kpt. K. Taube — Jak mał Musiał ziomkom swym o morzu prawil.

Wszystkie wydawnictwa wyposażone są w ciekawy i pouczający materiał ilustracyjny, szkice, wykresy i t. d.

Winny też one wzbudzić prawdziwe zainteresowanie wśród tych wszystkich, którym nie są obojętne sprawy morskie.

Staranny dobór tematów oraz popularne a jednocześnie ściśle fachowe opracowanie wróżą wszystkim książeczkom zasłużone powodzenie, do którego przyczynią się też ich wyjątkowo niskie ceny.

W okresie „Święta Morza“ powyższe tanie i ciekawe wydawnictwa powinny dotrzeć do rąk wszystkich obywateli w całej Polsce.

Wiadomości gospodarcze

KURSY WALUT.

(Notowane na giełdzie warszawskiej w dn. 7. VI. 1934 r.)

1 dol. St. Zjedn. — 5.31 zł. — 5.26 zł.
100 frank. szwajc. — 172.48 — 171.62 zł.
1 funt. szterl. — 26.97 — 26.71 zł.
100 frank franc. — 35.05 zł. — 34.87 zł.

PAPIERY PROCENTOWE.

(Notowane na giełdzie warszawskiej w dniu 7. VI. 1934 r.)

4 proc. pożyczka inwestycyjna 113.00 zł. 3 proc. poz. państw budow. 44.00 zł., 4 proc. państwowa poz. premjowa dolarowa zł. 53.00, 8 proc. Listy Zastawne Banku Gospodarstwa Krajowego 94 zł. (w złotych w zlocie = 161.68 zł. obieg.). 8 proc. obligacje Banku Gospodar. Krajowego 94 zł. (w zł. w zlocie = 161.68 złotym obieg.). 7 proc. Listy Zastawne Banku Gospodarstwa Krajowego 83.25 zł. 7 proc. obligacje Banku Gospod. Krajow. 83.25 zł. 8 proc. Listy Zastawne Banku Rolnego 94.00 (w złotych w zlocie = 161.68 złotym obiegowym). 7 proc. Listy Zastawne Bank Roln. 83.25 zł. 4½ proc. Listy Zastawne Ziemskie 47.75 zł. 4½ proc. Listy Zastawne m. Warszawy 53.50 zł. 8 proc. Listy Zastawne m. Warszawy — 8 proc. Listy Z. m. Piotrkowa — zł. 8 proc. Listy Zastawne m. Łodzi — zł., 8 proc. Listy Z. m. Lublina —, 8 proc. L. Z. m. Kielc —.

Akcje Banku Polskiego 85.50 zł.

Kurs urzędowy 1 grama czystego złota 5.9244 zł.

CENY ZBOŻA.

(Ceny za 100 kg. franko stacja załadowania).

W dn. 7. VI. 1934 r. Warszawa.

Zyto 14.50 — 15.00 zł.
Pszonica 21.50 — 22.50 zł.
Jęczmień 15.00 — 15.50 zł.
Owies 14.25 — 15.00 zł.

NABIAŁ.

(Od dnia 30. V. 1934 r. Warszawa).

Mleko niezbiernane: Cena za 1 litr. mleka w hurcie 0.21 zł.
Masło: za 1 kg. w hurcie: wyborowe luksusowe 2.20 zł., mleczarskie deserowe II gat. 2.10 zł., mleczarskie solone 1.90 zł., ośelkowe 1.50 zł.
Ceny masła w detalu rozumieją się o 15% więcej cen hurtowych.
Jaja świeże za sztukę 0.07 zł.

Książki, broszury, ulotki i czasopisma, wszystkie druki, księgi i pomoce do rachuby, materiały piśmienne oraz pomoce biurowe należy nabywać w Samorządowym Instytucie Wydawniczym w Warszawie, świętokrzyska 13.

Poradnik samorządowy

1. Pytanie: Zarząd gminny w Łukowie za-
pytuje:

1) jak należy rozumieć § 3 punkt 2 Ordynacji Pocztovej, gdzie jest powiedziano, że do miejscowego okręgu doręczeń należy zasadniczo zwarty zabudowany obszar miejscowości, w której ma siedzibę Urząd Pocztowy oraz obszar skupienia i t. d., mianowicie o ile w danej miejscowości mieści się Agencja lub Urząd Pocztowy a miejscowość ta jest długości około 3 — 4 kilometrów, to czy Urząd Poczto-
wy lub Agencja mają obowiązek doręczać korespondencję przez listonosza swego, czy tylko w promieniu jednego kilometra, oraz

2) czy Urząd Pocztowy obowiązany jest dorę-
czać pocztę przez swego posłańca mieszkańcom in-
nych miejscowości, położonych w promieniu jednego
kilometra od Agencji pocztowej.

Odpowiedź: 1) Wymieniony w pytaniu § 3 Or-
dynacji Pocztovej (Dz. U. R. P. z r. 1931 Nr. 45,
poz. 392) brzmi:

„Każda miejscowość ma swą przynależność
pocztową. Miejscowości, przydzielone do danego
urzędu pocztowego, stanowią jego okrąg pocztowy.
Okrąg pocztowy dzieli się na: miejscowości okręgu
doręczeń i miejscowości okręgu pocztowego.

Do miejscowości okręgu doręczeń należy zasad-

niczo zwarty zabudowany obszar miejscowości, w której ma siedzibę dany urząd pocztowy oraz obszar skupienia, obejmującego w jednej grupie najmniej 10 budynków, stojących od zwartego zabudowanego obszaru w promieniu 1 km.

Przydzielone do urzędu pocztowego miejscowości, znajdujące się poza jego miejscowym okręgiem doręczeń, stanowią zamiejscowy okrąg pocztowy.

Jeżeli w okręgu pocztowym istnieje pośrednictwo pocztowe lub służba listonosza wiejskiego, to tworzy się pomocniczy okrąg pośrednictwa pocztowego lub okrąg doręczeń listonosza wiejskiego“.

Z przytoczonego brzmienia § 3, w szczególności zaś z brzmienia jego ustępu drugiego, wynika, że cały zwarty obszar miejscowości, w której znajduje się urząd pocztowy, bez względu na jego rozmiar względnie rozciągłość, należy do okręgu doręczeń poczty, zatem urząd pocztowy, mający siedzibę w miejscowości, rozciągniętej na 3 — 4 km., powinien doręczać korespondencję przez swego listonosza w całej swej miejscowości, o ile — oczywiście — miejscowość ta przedstawia się jako jeden zwarty obszar zabudowania.

2) Z zestawienia treści ustępów drugiego i trzeciego § 3 wynika, że miejscowości, położone nie dalej jak 1 km. od miejscowości, w której znajduje się urząd pocztowy, a mające w jednej grupie najmniej 10 budynków, należą także do miejscowości okręgu doręczeń.

2. Pytanie: Wydział Powiatowy w Szamotułach prosi o wyjaśnienie w następującej sprawie:

Rada Miejska m. Szamotuł uchwalając budżet na rok 1934/35 obniżyła go znacznie w stosunku do projektu przedłożonego przez Zarząd Miejski, między innymi skreśliła kredyt na opłacenie sekretarza podatkowego, wychodząc z założenia, że sekretarz jest zbędny z uwagi na przekazanie agend wymiaru i poboru podatku od nieruchomości i lokali Urzędowi Skarbowemu. Stanowisko sekretarza podatkowego jest objęte statutem etatów stanowisk służbowych miasta Szamotuł i do tej pory nie zostało skreślone. Urzędnik, zajmujący to stanowisko, jest urzędnikiem kontraktowym.

Uchwałę Rady Miejskiej Magistrat miasta Szamotuł zaczępił i wniósł o przymusowe wstawienie skreślonego wydatku do budżetu na rok 1934/35.

W związku z tem Wydział Pow. zapytuje:

1) czy prawnie uzasadnionem jest wyżej zajęte stanowisko Rady Miejskiej, która mimo obniżenia wydatków osobowych o kwotę pborów sekretarza podatkowego nie skreśliła z statutu etatów stanowisk służbowych rzeczonyego stanowiska i jako uzasadnienie do wydatków osobowych przyjęła wykaz pborów, obejmujący między innymi także pobyry tego sekretarza,

2) czy wzgl. która władza jest uprawniona do przymusowego wstawienia tegoż wydatku do budżetu z uwagi na przepis:

a) art. 95 ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego z dnia 23.3.1933 r. (Dz. Ust. Nr. 35 poz. 294),

b) § 19 ustawy o właśc. władz z dnia 1.8.1883 r. (Zb. Ustaw Pruskich str. 237).

Odpowiedź: 1) Stanowisko Rady Miejskiej, która z jednej strony skreśla kredyt na uposażenie sekretarza podatkowego, uznając ten etat za niepotrzebny, z drugiej zaś strony uzasadnieniem wysokości wydatków osobowych obejmuje również pobyry tego sekretarza, jest oczywiście niekonsekwentne i samo w sobie sprzeczne; sprzeczność ta wynika jednak niewątpliwie stąd, że Rada Miejska uzasadnienia nie badała i przyjęła je w takiej postaci, w jakiej sporządzone ono zostało przez Zarząd Miejski, który był i jest za utrzymaniem stanowiska sekretarza podatkowego. Z przedstawienia sprawy przez Wydział Pow. wynika jednak jasno, że intencją Rady Miejskiej było zniesienie stanowiska sekretarza i że dała ona temu wyraz w uchwale budżetowej. Okoliczność, że etat sekretarza podatkowego przewidziany jest w statucie etatów, nie czyni nieważną tej uchwały Rady Miejskiej, bo Rada każdej chwili może uchwalić odpowiednią zmianę statutu etatów i może to uczynić po uchwaleniu budżetu, poza tem zaś — takie czy inne stanowisko, przewidziane w statucie etatów, może pozostać nieobsadzone, a pracownik kontraktowy, jakkolwiek zajmuje stanowisko etatowe, może być zeń każdej chwili zwolniony z zachowaniem ustawowego terminu wypowiedzenia.

2) Gdyby stanąć na stanowisku, iż Rada Miejska nie była uprawniona do skreślenia kredytu na uposażenie sekretarza podatkowego, to do wstawienia tego wydatku do budżetu byłby uprawniony wydział powiatowy, a to zgodnie z przepisami § 8 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17.VI.1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 522), § 78 Ordynacji Miejskiej z r. 1853 i art. 130 ustęp 4 ustawy z dn. 23.III.1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 35 poz. 294); § 19 ust. o właściwości władz nie wchodzi tu w grę, jako skonsumowany względnie zmieniony przez powyższe przepisy. Zdaniem naszym jednakże sprawa niniejsza nadaje się do traktowania przez Wydział Powiatowy, jako władzę nadzorczą, powołaną do zatwierdzenia budżetu, na podstawie wymienionego wyżej rozporz. Prez. R. P. z 17.VI.1924 r. oraz rozp. Min. Spr. Wewn. z 6.XII.1932 r. (Dz. U. R. P. z r. 1933, Nr. 11, poz. 71) nietylę z punktu widzenia legalności, ile z uwzględnieniem celowości, t. j. według uznania, czy stanowisko sekretarza podatkowego jest istotnie potrzebne, czy też nie. H. i P.

Wydawnictwa nadesłane

Dr. K. Orzechowski — Reorganizacja szpitali m. st. Warszawy i zamierzenia na najbliższą przyszłość. Warszawa 1934. Wydawnictwo Wydz. Szpit. Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy. S.r. 125.

W części pierwszej autor rozpatruje trzy zagadnienia: Rozwój i organizację szpitali, sprawę reorganizacji szpitali oraz zamierzenia na najbliższą przyszłość. W części drugiej

podaje statuty: organizacyjny, Wydziału Szpitalnictwa Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy, szpitala miejskiego pod wezwaniem św. Stanisława, szpitala pod wezwaniem św. Rocha, zakładu położniczo-ginekologicznego im. ks. Anny Mazowieckiej, statut tymczasowy Rady szpitalnej, regulamin ośrodka dla krwiodawców oraz instrukcję służbowe dla szpitali m. st. Warszawy.